

TURUK

2019, Yıl/Year: 7, Sayı/Issue:17, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received*: **09.05.2019**

Kabul Tarihi / *Date of Accepted*: **12.05.2019**

Sayfa / *Page*: **164-176**

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK754>

Yazar / *Writer*:

Öğr. Gör. Dr. Sertan Alibekiroğlu

Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

alibekiroglu@gantep.edu.tr

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE İKİLİ BİÇİM BİRİMLER

Öz

Türkçe, yapı bakımından Eklemeli diller grubunun sondan eklemeliler arasında yer alır. Türkçede ekler hem yeni sözcük türetmede hem de sözcüklerin söz diziminde kullanımında görev aldıkları için oldukça önemlidir. Bu kullanımlarına göre de yapım ve işletme ekleri olarak iki temel sınıfa ayrılır. Bu yapım ve işletme eklerinin bir kısmı asıl bir kısmı ise yeni ekler olarak değerlendirilirler. Asıl ekler Türkçenin takip edilemeyen döneminde ortaya çıkmış olan eklerdir. Yeni ekler ise takip edilen süreçte ortaya çıkmışlardır. Yani yeni eklerin aşağı yukarı hangi yüzyılda ortaya çıktığını tespit etmek mümkündür. Bu yeni eklerin bir kısmı kök sözcüklerin (asıl biçim birimlerin) eklerle dönüşmesi ile; bir kısmı da iki ya da daha fazla ekin (bağlı biçimbirimin) kalıplaşması ile ortaya çıkmışlardır. Asıl biçim birimlerin bağlı biçim birimlere dönüşmeleri sırasında asıl biçim birimin genelde kaybolduğu görülür. Az sayıda olsa da asıl biçim birim ve ondan türemiş olan bağlı biçim birimin bir arada yaşadıkları da görülmektedir. Bu çalışmada Türkiye Türkçesinde asıl biçim birim (kök) iken bağlı biçim birim (ek) şekilleri de ortaya çıkmış ve asıl ve bağlı biçimbirimleri bir arada görülen ve “ikili biçim birimler” olarak adlandırdığımız biçimbirimler incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: İkili biçim birimler, Cevher fiili, Şahıs zamirleri, Şimdiki zaman eki.

BINARY FORM UNITS IN TURKISH

Abstract

Turkish, in terms of structure, as being a suffixed language is among the agglutinative language. The affixes in Turkish are very important because they are used both in the derivation of new words and in the use of words for syntactic processes. According to their use, they are grouped in two basic classes of suffixes namely derivational and inflectional suffixes. The actual suffixes are the ones that emerged during the non-traceable period of the Turkish. New suffixes have emerged in the traceable process. So it is possible to determine in which century the new suffixes appeared. Some of these new affixes are the transformation of root words (original form units) into attachments; and some of them came into existence by stereotyping of two or more affixes. During the transformation of the original form units into the bound form units, that the original unit is usually lost. Even though a small number, the original form unit and the bounded form unit, which was derived from the original, live together. In this study, the main form units (root) in Turkey Turkish have also emerged shapes when connected to form units (affix) and the formulas called as “binary form units” which are seen together have been examined.

Key words: Binary Form Units, Copula, Personal Pronouns, Present Progressive Tense Affix.

Giriş

Diller genel olarak köken ve yapı bakımından sınıflandırılmıştır. Köken bakımından sınıflandırma bir yana bırakılırsa yapı bakımından eklemeli, bükünlü ve tek heceli olmak üzere üç ana grup vardır. Türkçe, yapı bakımından, eklemeli diller grubunun sondan eklemeliler bölümünde yer alır. Yani Türkçede bütün ekler belirli bir düzene göre (önce yapım sonra işletme eklerinin gelmesi) sözcük tabanlarına gelirler. Ekler sayesinde tabanlardan yeni sözcükler türetilir ya da sözcükler söz diziminde kullanılabilirler. Bu bakımdan Ahmet Buran'ın (2008: 154) ifadesiyle; “Türk dilinin ekler sistemini ve bu sistemin tarihî gelişimini incelemek, bir anlamda bütünüyle Türk dilini incelemek demektir.”

Hatiboğlu, *Türkçedeki Eklerin Kökeni* adlı çalışmasında, Türkçede bulunan eklerin köken olarak 1-Kelimelerden ekleşenler, 2- Eklerin birleşmesi ile meydana gelenler ve 3- Başka dillerden alınan ekler olmak üzere üç tür olduğunu belirtir (Hatiboğlu, 1974, 332).

İlhan ise Türkçenin eklerinin dört maddede ele alınabileceğini belirtir ve bu dört maddeyi şöyle sıralar:

“1. Bazı eklerin, kelimelerin ekleşmesinden ortaya çıktığı bilinmektedir. Türkçede ekleşen kelimeler zamirler, edatlar ve yardımcı fiillerdir. Şahıs zamirleri de fiil çekimlerinde ve isimlerin iyelik çekimlerinde ekleşebilmektedirler: -IA, -s°n, -°m, -dur vb.

2. Yeni ekler oluşurken var olan bir ek çeşitli ses olaylarına uğrayarak değişmekte, yeni bir ek görüntüsüyle varlığını sürdürmektedir. Yönelme hâli ekinin +ga/+ka'dan +a/+e'ye, +garu/+gerü ekinin +arı/+eri'ye dönüşmesi gibi.

3. Bazı yeni ekler, var olan eklerin birleşmesiyle oluşmaktadır. -mAdAn

4. Bir kısım yeni eklerin oluşumu da Eski Türkçe döneminden beri var olan bazı eklerin Türkçenin bazı kelimeleriyle kaynaşarak yeni bir ek kimliğiyle karşımıza çıkmalarına dayanmaktadır. -dAş, -mAz, -maç, -leyin.” (İlhan, 2009a: 1573-1574).

Eklerin ortaya çıkışı ile ilgili bu açıklamalar ışığında; Türkçede eklerin bir kısmı onun bilinmeyen dönemlerinde oluşmuş olduğu için asıl ekler; bir kısmı ise onun takip edilebilen dönemlerinde ortaya çıktığı için yeni ekler olarak adlandırılabilir (Ergin, 1998: 119; Eraslan, 1999: 381; İlhan, 2009a: 1574). Karaağaç'ın, asıl ve bağlı biçim birim ilişkisi üzerine belirtmiş olduğu “Bağlı biçim birimlerin asıl biçim birimlerden doğdukları gerçeği dilciliğin ön kabullerindedir.” (Karaağaç, 2012: 247) görüşünden ve Türkçede yeni ekler olarak tarihi süreçleri takip edilebilen eklerden hareketle ister asıl ister yeni ekler olsun bütün eklerin genel olarak asıl / kök biçimlerden ortaya çıktığını söylemek, yanlış olmayacaktır.

Asıl biçim birimin (kök/ gövde) bağlı biçim birime (ek) dönüşmesini Buran, “Türkçede yeni morfolojik unsurlar meydana gelirken, bu unsurlar, önce bir yardımcı kelime olma süreci yaşarlar, daha sonra da ekleşirler” (2008: 154) şeklinde açıklamıştır.

Buran, er- (> i-), u-, tur-, yorı- gibi yardımcı fiillerin ya tamamen ya da kısmen ekleşmiş olduklarını, ol-, et-, eyle-, kıl-, bul- ve ver- vb. yardımcı fiillerin ise henüz ekleşmediğini belirttikten sonra, ekleşen yardımcı fiillerle güzel idi > güzeldi, gele umadı > gelemedi, taş turur > taştır, gele yorır > geliyor gibi şekillerin ortaya çıktığını belirtir (Buran, 2008: 157).

Eker de (2013: 259) “...art zamanlı olarak eklerin bir bölümünün sözcük kökenli olduğunu” ve ekleşmede, sözcüğün, söz diziminde özel bir kullanım işlevi kazanması ve kullanım oranındaki sıklığının artmasının kimi sözcüklerin ekleşmesine neden olduğuna değinir.

Kuznetsov (1997: 193), bir dildeki sözcüklerin kökenlerini araştıran dilbilim dalına köken bilimi veya etimoloji dendiği gibi, “... şekilbilgisi düzeyinde buna benzer görevleri olan bilim bölümüne şekilbilgisi köken bilimi ya da morfoetimoloji dememiz doğru olur.” diyerek, dillerde sözcük kökenlerinin yanında bağımlı biçimbirimlerin kökenlerinin araştırılmasının köken bilgisi araştırmaları açısından önemine dikkat çeker ve “*Türkiye Türkçesinin Morfoetimolojisine Dair*” adlı çalışmasıyla Türkçede bugün ek olarak kullanılan pek çok biçim birimin asıl biçim birim, yani sözcük şekline ulaşmaya çalışır.

Bu çalışmada, yukarıda verilmiş olan eklerin kökeni sınıflandırmasında “*kimi eklerin, kelimelerin ekleşmesinden ortaya çıktığı*” tespitinden hareketle asıl ve bağlı biçim birimlerinin bir arada yaşadığı görülen ve “*ikili biçim birimler*” olarak adlandırdığımız biçim birimler üzerinde durulmuştur.

Türkiye Türkçesinde görülen ikili biçim birimler şunlardır:

TURUK

International Language, Literature and Folklore Researches Journal
2019, Year 7, Issue 17
Issn: 2147-8872

Cevher Fiillerde İkili Biçim Birimlilik

Cevher fiilleri [ana yardımcı eylem / cevheri fiil / ek fiil (ek fiil genelde i- (< er-) fiili için kullanılır) gibi terimlerle karşılanan] i-, ol- ve -dır (bildirme eki) fiilleridir. Bu fiillerin diğer fiillerden açık bir şekilde farklılık gösteren tarafları: varlık bilgisini taşımaları, belirgin bir sözlük anlamına sahip olmamaları, isimden fiil yapım eki gibi çalışmaları ve birleşik fiil çekimlerinde kullanılmaları olarak verilebilir (Ergin, 1998: 316; Gabain, 2007: 87-88; Gülsevin, 1999: 219; Turan, 1996: 267; Savran, 2008: 183 Topal, 2012: 650; Özalan, 2014: 14; Alibekiroğlu, 2015: 196).

Gülsevin, i- (< er-) ve ol- (< bol-) fiillerinin birer yardımcı fiil olarak Türkçenin her döneminde ekler gibi (bağımlı, gramatikal biçim birim olarak) kullanıldıklarına; gel-, yap-, otur-, sev- vb. fiiller gibi bağımsız (sözlüksel) biçim birim olmadıklarına dikkat çekmiştir (Gülsevin, 1999: 219).

Gabain, er- (> i-) ve bol- (> ol-) fiillerinin yanına tur- (tur-ur > dur-ur > -dır) fiilini de eklemiş ve bu fiillerin “tabiatları gereği hiçbir zaman zarf-fiillere değil, çekimli fiillere, yani, tercihen isim durumunda olanlarla bağlandıklarını” belirtmiştir (Gabain, 2007: 87-88).

Cevher fiilleri bu temel özelliklerinden dolayı hem isim hem de fiillerle oldukça sık kullanılmaktadır. Bu sık kullanımı bu fiillerin bağlı biçim birim (ek) şekline de dönüşmelerinde temel etmen olmuştur. Asıl fiilden ek haline dönüşüm “bir fiilin ekleşebilmesi için önce yardımcı fiil durumuna gelmesi gerekir. Yardımcı fiil, uydu bir kelime olarak eklendiği asıl kelimenin değişik işlevlerde kullanılmasını sağlar. Âdeta onun bir parçası gibi vazife görür ve zamanla bu işlev onun morfolojik bir yapı hâline gelmesine de sebep olur.” (Buran, 2008: 157; Şçerbak, 1994: 319) şeklinde açıklanmıştır.

Bu cevher fiillerin Türkiye Türkçesinde asıl ve bağlı biçim birimlerinin bir arada bulunduğu yani “ikili biçim birim” özelliği gösterdikleri, görülmektedir. Cevher fiillerin bu, “ikili biçim birimlilik”leri şöyledir:

i- (< er-) cevher fiili ve -Ar-, -r- isimden fiil yapım eki

Türkçenin tek cevher fiili olmamasına rağmen Türk Dil Bilgisi kitaplarında genel olarak “ek fiil” başlığı altında incelendiği için akla ilk gelen cevher fiili i- olmaktadır. Vahit Türk, Eski Türkçede er- şeklinde görülen bu cevher fiilinin Tarihi ve Çağdaş Türk lehçelerinin tamamında isimlerden oluş bildiren geçişsiz fiiller yapan -Ar- ekinin kökü olduğunu belirtir ve “*ag-ar- > ak-ar-: ağarmak; bol-ar: bollaşmak, çoğalmak, artmak; boz-ar/boz-or-/poz-or-: boz renk almak, bozarmak; iri-er-> irer-: irileşmek; sar-ar/sarıg-ar-: sararmak; yaş-ar- / caş-ar-: ıslanmak vb.*” örnekler verir (Korkmaz, 2009: 113; Türk, 2006: 184-189). Türk’ün Tarihi ve Çağdaş Türk lehçelerinden verdiği örneklere Türkiye Türkçesinden yeşer-, göğer-, karar- vb. fiil gövdelerini de ekleyebiliriz.

Ergin, -Ar- isimden fiil yapım eki hakkında şunları kaydetmiştir:

“Türkçede eskiden beri görülen bu ek işleklik sahası hudutlu olan eklerden biridir. Daha çok renk isimlerinden fiil yapmakta kullanılır. Renk isimlerinden yalnız olma ifade eden, diğer isimlerden ise bazan olma, bazan yapma ifade eden fiiller yapar: ağ-ar-, boz-ar-, mor-ar-, yeşer-

(<yaş-ar-), kız-ar-, sar-ar- (<sargar- < sarıg-ar-), kar-ar- (<kara-ar-), göğ-er-, yaş-ar-, suv-ar- (suv> su), on-ar- (<oñ-ar- oñ “sağ”), ot-ar-, ev-er gibi.” (Ergin, 1998: 182).

Ergin’in, ekin kullanım özellikleri, sözcüklere kattığı anlamlar ve verdiği örnekler Türk’ün açıklama ve örnekleri ile örtüşmektedir. Bu bilgilerden hareketle Eski Türkçede er- şeklinde olan cevher fiilin Türkiye Türkçesinde i- şeklinde cevher fiili ve -Ar- şeklinde isimden fiil yapım eki olarak “ikili biçim birim” özelliği gösterdiği görülmektedir.

Burada, bu ikili biçim birimin varlığını desteklemesi nedeniyle şunları da eklemek yerinde olacaktır. Ergin -Ar- isimden fiil yapma ekinin kökeni hakkında bilgi vermez. Ancak; bu -Ar- ekinin yanı sıra Eski Türkçede bir de isimden fiil yapan -gAr- ekinin de bulunduğuna dikkat çeker. Ergin, -gAr- ekindeki -g’nin Batı Türkçesinin sözcük sonundaki -g ve ek başındaki -g’leri düşürme eğilimi nedeni ile -Ar- şekline değiştiğini bu nedenle de er- fiilinden ek şekline dönüşen -Ar- ile -gAr- ekinde -Ar- şekline dönüşen ekin karışmış olabileceğini belirtir. Ancak Eski Türkçede hem -Ar- hem de -gAr- şeklinin bir arada bulunması ve bunun suv-ar- / suv-gar- fiil gövdesinde görülmesi (Ergin, 1998: 182) er- fiilinden türeyen -Ar- isimden fiil yapım ekinin de çok eski tarihlere uzandığını gösterir. Bu tarihi derinliğin bir kanıtı da er- > i- şekline dönüşmesine rağmen ek şeklinin -Ar- olarak kalmış olmasını gösterebiliriz.

Ergin’in -Ar- isimden fiil yapma ekinin ortaya çıkışı ile ilgili bir diğer görüşü, bu isimden fiil yapma ekinin r-l değişmesi sonucunda Eski Anadolu Türkçesi ve günümüz Türkiye Türkçesi ağızlarının bazılarında saral-, karal- fiil gövdelerinde olduğu gibi -l-’li şeklinin de bulunduğudır (Ergin, 1998: 182). Ancak bu görüşe katılmak mümkün değildir. Çünkü saral- ve karal- fiil gövdelerindeki -l- / -Al- isimden fiil yapma eki yine bir cevher fiil olan ol- fiilinin ekleşmiş halidir. Bu konu aşağıda ele alınmıştır.

ol- (< bol-) cevher fiili ve -Al-, -l- isimden fiil yapım eki

Türkçede cevher fiil olarak kullanma sıklığı oldukça yüksek olan ol- fiili de görev ve kullanımı bakımından oldukça geniş bir işlevlik gösterir. Bu kullanımlarının başında da isimleri yüklem alanına çekmesi gelmektedir. Yardımcı fiil olarak isim + yardımcı fiil şeklindeki birleşik fiil kuruluşunda Türkçe ve yabancı hemen bütün sözcüklerle birleşik fiil kurabilir. Bu esneklik ve yaygın kullanım ol- fiilinin -Al-, -l- şeklinde bir isimden fiil yapma ekine dönüşmesi ile sonuçlanmıştır.

Yukarıda verilen -Ar-, -r- ekinin Tarihi ve Çağdaş Türk lehçelerinin tamamında görülmesine rağmen -Al-, -l- isimden fiil yapma ekinin yalnızca Oğuz grubu lehçelerde görüldüğünü tespit eden Türk, ek hakkında şunları kaydetmiştir: “*Fiilin bol- biçimini kullanan lehçelerde -al-, -el-, -l- yerine de -ar-, -er-, -r- kullanılmakta, fiilin ol- biçimini kullanan Oğuz grubunda ise yardımcı unsur ünlü ile başladığı için kolay ekleşmiş ve -ar-, -er-, -r- yanında -al- / -el-; -l- de kullanılır olmuştur.*” (Türk, 2006: 189).

Ergin -al-, -el-, -l- ekinin Eski Türkçeden beri kullanıldığını, işlevlik sahasının pek geniş olmadığını, daha çok sıfat türü sözcüklerden fiil türettiğinden bahseder ve sağ -al-, az-al-, dar-al-,

çoğ-al, (<çok-al-), bun-al- (<buñ-al-), düz-el-, yön-el-, dik-el- sözcüklerini örnek olarak verir, ekin kökeni hakkında bir açıklama yapmaz (Ergin, 1998: 181).

Türk, Ergin'in Eski Türkçeden beri var olduğunu belirttiği isimden fiil yapım eki -al-, -el-; -l-'nin, aslında -a-l-, -e-l- şeklinde birleşik bir yapı olduğunu belirtir ve her zaman Eski Türkçedeki bu -Al-, -l- eki ile ol- fiilinden türeyen -Al-, -l- eklerini ayırt etmenin güç olduğunu ancak ekin ünlü ile biten isimlerde ol- fiilinden türeyenin gelebileceğini ekler (Türk, 2006: 184).

Bu tespitin yanı sıra Türk, yukarıda bahsedilen er- cevher fiilinden türeyen -Ar- ve burada bahsedilen ol- cevher fiillerinden türeyen -Al- isimden fiil yapma eklerinin ünlüyle biten isimlerden sonra -r- ve -l- şeklinde görülmelerini ve her iki ekin de dar ünlülü şekillerinin bulunmamasını ise şu şekilde açıklamaktadır:

“...kelimenin ünlüsü ile er-/ol- fiillerinin ünlülerinin, kelimenin son ünlüsüyle çarpışması ve kaynaşması ile açıklamak mümkündür. Eklerin dar ünlülü biçimlerinin kullanılmamasını da er- ve ol- fiillerinin geniş ünlülerinin, üzerlerine geldikleri kelimelerin ünlülerine baskın çıkmalarıyla açıklayabiliriz.” (2006: 189).

Türkiye Türkçesinde ol- cevher fiili ve bu fiilden gelişen -Al-, -l- isimden fiil yapım eki “ikili biçim birim” özelliği göstermektedir.

dur- (< tur-) cevher fiili ve -DİR bildirme eki

Bugün -DİR bildirme eki Standart Türkiye Türkçesinde kullanımı zorunlu olmamakla birlikte yüklemelerin geniş zaman çekimlerine gelerek kesinlik, olasılık, sürerlilik anlamları katar (Adalı, 2004: 80). Eski ve Çağdaş Türk lehçelerinde genelde “-Ip / -y / -A + turur” kuruluşunda bir yardımcı fiil olarak kullanıldığı görülen tur- cevher fiilinin -DİR bildirme ekinin de kaynağı olduğu pek çok çalışmada gösterilmiştir (Mutlu, 2007:109; Küçük, 2010: 60; Buran, 2008: 158; İlhan, 2009a: 1581-1582; Kuznetsov, 1997: 228; Ercilasun, vd. 2014: 900-901; Yılmaz, 2015: 80-81; Öner, 2016: 10-18). Mutlu, tur-ur biçim biriminin kullanım alanını şu şekilde tespit etmiştir: “1. İsim + tur-ur: isimlerde bildirme, 2. -Ip tur-ur ve -miş tur-ur: öğrenilen geçmiş zaman haber kipi, 3. -geli tur-, -guluk tur-, -gu + iyelik eki + tur-ur, -mAk tur-ur, -(y)ısar dur-ur, -(y)acak tur-ur ve -(y)sa + iyelik + gerek-dür: gelecek zaman çekimlerinde, 4. -(y)A + tur-ur: şimdiki zaman için, 5. -Ip dur- ve -A dur-: tasvir fiili yapılarında ve 6. ör-ü tur-: deyimlerde kullanılmıştır” (Mutlu, 2007: 109-110).

-DİR hakkında Vardar: “koşaç (Alm. kopula, Fr. copule, İng. copula). Yüklemi özneye bağlayan öge, Türkçe’de ekeylemin üçüncü kişi eki -dır, koşaç (bildirme koşacı) olarak kullanılır; değil biçimbirimi, olumsuzluk koşacıdır.” (Vardar, 2002: 138) bilgisini verir.

Kuznetsov, ettirgenlik eklerinden biri olan -DİR’in da tur- fiilinden geldiğini savunmakta; “Bir ekteki yuvarlak ünlünün mutlak hakimiyeti, bu ekin kökenindeki ünlünün de yuvarlak olduğunu göstermektedir. Şu halde -tur-/dur- ekinin kökeni tur-/dur- fiilinden başka bir kelime olamaz” (Kuznetsov, 1997: 227-228)¹ demektedir. Ancak -DİR (<tuttur) ekinin kendisinden sonra yardımcı

¹ bkz. KUZNETSOV, Petro İ., age.

bir fiil ya da şahıs eki olarak arada kaldığını, dolayısıyla -Dİr-'ın ettirgenlik eki haline dönüşmesini gösteren bir yapı ile karşılaşılmasını bu sava şüphe ile yaklaşılmasına delil gösterebiliriz. Burada, Murat Küçük tarafından tur-ur > -Dİr /-DUr bildirme ekinin Tarihî Türk lehçelerinde ve Türkiye Türkçesinde kullanım ve işlevleri ile geçirdiği ses değişikliklerini kapsamlı olarak ele alındığını ve Küçük'ün çalışmasında da Kuznetsov'un bu iddiasına destek olabilecek bir bulgu bulunmadığını be belirtmekte fayda görmekteyiz².

Yukarıdaki açıklama ve örneklerden görüldüğü üzere, Türkiye Türkçesinde dur- cevher fiili ve bu cevher fiilinden gelişen -Dİr bildirme eki “ikili biçim birim” özelliği göstermektedir. Cevher fiillerin bu durumu Türk Dili şekil bilgisi çalışmalarında, özellikle dilbilgisi kitaplarında, “ikili biçim birimler” başlığı ile ele alınmalıdır. Çünkü her ne kadar i- ve -Dİr ø (sıfır) ile nöbetleşse dahi (ol-'ın ek şekilleri > -Al- > -l- nöbetleşmemektedir) varlıkları söz diziminde anlaşılmaktadır. Cevher fiillerin “ikili biçim birim” olarak ele alınması, bu fiillerin, biçim birim olarak, bugün asıl biçim birim halleri kaybolmuş, sadece bağlı biçim birim halleri görülen (ø'la nöbetleşmekle birlikte Eski Türkçenin u- (gücü yet-) fiili gibi) biçim birimlerden farklı özellikler taşıdıklarına dikkatleri çekecektir.

yoru- > yürü- fiili ve -(D)yor- şimdiki zaman kip eki

Türkçede şimdiki zaman için ayrı ve özel bir kip eki yoktu. Batı Türkçesinin ilk devri olan Eski Anadolu Türkçesi döneminde de şimdiki zaman için ayrı bir kip eki yoktu. Hem şimdiki hem de geniş zamanı anlatan çekimli fiil yapısı “gele-yorur” birleşik fiil yapısı ile gösterilmekteydi. Bu birleşige bakıldığında tasviri fiil yapılarında olduğu gibi [fiil + zarf-fiil (A) + yardımcı fiil] şeklinde olduğu görülür. Dolayısıyla bu kip çekiminde “yorur” fiili yardımcı fiil özelliği taşımaktadır.

Zamanla yoru- (>yürü-) fiilin sonundaki geniş zaman eki -(I)r düştü. yorur'dan önceki -a/ -e şeklindeki zarf-fiil eki de “yor-” ile birlikte işlenmeye başlandı ve birlikte düşünüldü. Sonuç olarak Batı Türkçesinde -(i)yor şeklinde bir müstakil şimdiki zaman kip eki ortaya çıktı. Bu ek de Batı Türkçesinde, Azerbaycan Türkçesi hariç, Türkiye Türkçesi, Türkmen, Gagavuz ve Irak Türkmen Ağzında -yor / -(i) yor, -yar / -yer, -ya / -ye vb. şekillerde görülmektedir (Türk, 1996: 309-315; Kuznetsov, 1997: 208; Karaağaç, 2012: 363; Buran, 2008: 157; İlhan, 2009: 1590; Özkan,1996: 147; Öner, 2016: 15).

Türk, -yor ekinin Oğuz Türkçesi sahasında 15. yy.'da Ahmet Paşa ve Necati Beg divanlarında birer beyitte görüldüğünü tespit etmiştir (1996: 307). Buradan hareketle ekin Batı Türkçesinde ortaya çıkışı ve şimdiki zamanı karşılayan bir kip eki olarak gelişip yaygınlaşmasını 15. yy. ve sonrası olarak söyleyebiliriz.

Bugün, Türkiye Türkçesinde yürü- (< yoru-) ve bundan gelişen -yor- şimdiki zaman kip eki “ikili biçim birim” özelliği göstermektedir.

iken edatı ve -ken eki

² bkz. KÜÇÜK, Murat, 2010), “Tarihî Türk Lehçelerinden Türkiye Türkçesine -Dİr/-Dur (<turur) Eki ve İşlevleri”, *Türkbilgi*, Ankara, S. 19, s. 59-75.

i- fiilinin zarf-fiilli tek şekli iken'dir. Bu biçimbirimde kullanılan -ken zarf-fiil eki de i- fiili ile kullanılan tek zarf-fiil ekidir.

Özmen, *Türkçede -Ken Zarf-Fiili* adlı çalışmasında bu zarf-fiil ekinin Tarihi ve Çağdaş Türk lehçelerindeki durumunu ayrıntılı olarak incelemiştir. Özmen bu çalışmada -ken'in "Eski Türkçe döneminde isim soylu sözcükler, zarf-fiil ve -maz/ -mez üzerine doğrudan doğruya +kan /+ken biçiminde, er- yardımcı fiili üzerine de -ken biçiminde gelmektedir. Buna göre de ek hem isimler hem sıfat-fiil hem de fiil üzerine gelebilmektedir." tespitinde bulunur (Özmen, 2014: 11-14).

Bu iken edatı i- fiilinin diğer şekilleri gibi (i-di, i-miş, i-se) fiillerin birleşik çekimlerinde kullanılır ve onlardan farklı olarak fiillerin birleşik zarf-fiil hallerini ve isimlerle birlikte zaman zarfı yapar: gelir iken, gelmiş iken, gelecek iken, geliyor iken; çocuk iken, öğrenci iken vb. Bu kullanımlarda iken'in edat olarak sözcük şeklinin ya da -ken şeklinde bağlı biçim birim yani ek olarak kullanıldığı görülmektedir: gelirken, gelmişken, gelecekken, geliyorken; çocuk-ken, öğrenci-y-ken vb. Bu nedenle de Türkiye Türkçesinde ikili biçim birim olarak kullanılan sözcüklerden birisi durumundadır. -ken ekinin ünlü uyumlarına uymaması da hem asıl hem de ek şeklinin yaşıyor olması ile ilgilidir (Ergin, 1998: 346-347).

İken zarfının Eski Osmanlıca döneminde ekleşme sürecine girdiğini belirten Banguoğlu, bu biçim birimin ekleşme sürecinde ünlü uyumu dışında kaldığını belirtmektedir (Banguoğlu, 2000: 481).

Bu yapı ister asıl isterse bağlı biçim birim olsun eylemin yapıldığı sırayı bildirdiği için hem zamanı hem de durumu ifade eder. Bu nedenle de hem zaman zarfı hem de durum zarfı olarak görev yapar.

Türkiye Türkçesinde zaman ve durum zarfı olarak kullanılan iken sözcüğü ile bu sözcüğün asıl biçim biriminin sıfırla nöbetleşmiş hali olan -ken (i-ken > ø-ken) ikili biçim birim özelliği taşımaktadır.

ile bağlama edatı > -IA vasıta hali eki

Edatlarda da bu ikili biçim birim olma görülebilmektedir. İle edatı buna bir örnektir. Bu edat hem "ile" sözcüğü olarak edat hem de -IA vasıta hali eki olarak kullanılabilir.

Eski Türkçenin vasıta hali eki -n'nin işlekliliğini kaybetmesi ile birlikte onun yerini ile edatının aldığını belirten Ergin, birle örneğinde ile edatının ekleşmiş şekline rastlandığını ve dolayısıyla ile edatının ek olarak kullanımının Eski Türkçede de görüldüğünü belirtir (Ergin, 1998: 238). Öner ve Gülsevin de vasıta hali ekinin (-IA) ile edatından geldiğini aktarır (Öner, 1999: 17; Gülsevin, 2004: 1274).

Ergin ile'nin ekleşme sürecinin kesinleşmesini Eski Anadolu Türkçesinin sonu Osmanlı Türkçesinin başlangıcı olarak kabul eder. Bu sürecin Türkiye Türkçesinde daha da geliştiğini ancak -IA'nın henüz tam bir vasıta hali eki olmadığını da kaydeder. İki kanıttan hareketle bu ekin henüz bir vasıta hali eki olarak sayılmaması gerektiğini belirtir. Bu kanıtlar şunlardır:

“1. -la, -le daima vurgusuzdur. Vurguyu kendisinden önceki heceye atar. Çünkü ile edatı vurgusuzdur ve vurgu kendisinden önceki kelime üzerinde bulunur. 2. -la, -le ile edatının ekleşmiş şekli olduğu için hal ekleri gibi yalnız teklik, çokluk ve iyelik şekillerinden sonra değil, bir hal eki olan genetik ekinden sonra da gelebilmektedir: bunun-la, senin-le...” (Ergin, 1998: 238).

Burada bir noktayı da belirtmek gerekir. Gülsevin + DİR bildirme eki ve ile -IA vasıta hali ekinin ekleşme sırasında zamir n'sini araya almamasının bu eklerin kök sözcüklerden gelmiş olmalarının henüz unutulmadığı ile ilgili olduğunu belirtir (Gülsevin, 2004: 1273). Ergin de ile bağlama edatının -IA vasıta haline henüz tam olarak dönüşmediğini bunun göstergesinin de ekin ünlü ile biten sözcüklere gelirken “y” yardımcı ünsüzünü alması olarak değerlendirir (Ergin, 1998: 238).

Bazin, *Türk Dillerinin Müsterek Tarafları ve Temâyülleri* adlı makalesinde aslında birer isim ya da fiil kökünden gelen son çekim edatlarından bazılarının kendisinden önce gelen sözcükle bitişmek ve böylelikle bir ek durumuna gelme eğiliminde olduğunu belirtir ve örnek olarak ile (+bir-il-ä “birleştirerek” > eski türkçe birlä > “ile” > osm. ile > -(y)lä “ile”) örneğini verir (Bazin, 1979: 24).

ile'nin bağımsız biçim birim olarak edat göreviyle kullanıldığı gibi kimi ses olayları sonucu bağımlı biçim birim (ek) olarak da kullanımı bulunduğu daha başka çalışmalarda da dikkat çekilmiştir (Eker, 2013: 259; Öner, 1999: 17, 2016: 10).

Bu veriler, Türkiye Türkçesinde ile bağlama edatı ile -IA vasıta hali ekinin ikili biçim birim özelliği taşıdığını göstermektedir.

Şahıs zamirleri ve zamir kökenli ekler:

Türk Dil Bilgisi çalışmalarında yüklem ve isimlerde şahıs gösteren ekler genel olarak, 1. Zamir kökenli ekler, 2. İyelik kökenli ekler, 3. Emir kökenli ekler olmak üzere işlevleri bakımından ayrılırlar. Zamir kökenli ekler olarak adlandırılan şahıs ekleri eylemlere gelerek eylemin şahsını; iyelik kökenli şahıs ekleri isimlere gelerek isim unsurunun sahibini ve emir kökenli şahıs ekleri, belirli bir kip eki olmayan emir çekiminde, emrin muhatabını gösterir. Bu ekler şu şekilde gösterilebilir:

1. Şahıs ekleri (zamir kökenli ekler)

a. 1. Tip şahıs ekleri

teklik	Çokluk
1. şahıs -Im	1. şahıs -Iz
2. şahıs -sIn	2. şahıs -sInIz
3. şahıs -ø	3. şahıs -IAr

Tablo 1: Şahıs ekleri 1

b. 2. Tip şahıs ekleri

teklik	Çokluk
1. şahıs -m	1. şahıs -k
2. şahıs -n	2. şahıs -nIz
3. şahıs -ø	3. şahıs -IAr

Tablo 2: Şahıs ekleri 2

2. İyelik ekleri (iyelik kökenli ekler)

teklik	çokluk
1. şahıs -m	1. şahıs -mIz
2. şahıs -n	2. şahıs -nIz
3. şahıs -(s)I	3. şahıs -IArI ³

Tablo 3: İyelik ekleri

3. Emir ekleri (emir kökenli ekler)

teklik	çokluk
1. şahıs -AyIm	1. şahıs -Allm
2. şahıs -ø	2. şahıs -In, -InIz
3. şahıs -sIn	3. -sInIAr

Tablo 4: Emir ekleri

Yukarıda 1. grupta verilen eklerin zamirlerden geldiğini başlıktan da anlamak mümkündür: Zamirler fiil çekimlerinde zamanla şahıs gösteren ekler haline dönüşmüşler; ancak şahıs zamirleri zamir göreviyle ismin yerini tutan sözcükler oldukları için zamir şekilleri de varlığını devam ettirmiştir. Kullanıldıkları sözcüklerin türü (isim, fiil) ve işlevlerine göre (eylem, bildirme, aitlik, emir çekimi, vb.) çeşitli şekilde sınıflandırılıp adlandırılmış olsalar da Türkçedeki tüm şahıs ekleri şahıs zamirlerinin ekleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Bazin, 1979: 24; Kuznetsov, 1997: 197; Buran, 2008:155; İlhan, 2009: 1574; Yavuzarslan, ? : 1954-1956, vd.)

Buran bütün bu şahıs eklerinin zamir kökenli olduğu ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Şahıs ekleri, zamir kökenlidir. Yani zamirlerden ekleşmişlerdir. Ekleşen bazı kelimelerin asli şekilleri kaybolurken, zamirler, şahıs eklerini doğurmuş fakat kendileri asli şekilleri ile kullanımda kalmışlardır. Eski Türkçede, ölteçi sen, ömez sen, keley men, barur ol şeklinde henüz ekleşmemiş kullanımların yanında. Tenride bolmuş, olurtum şeklinde ekleşenler de vardır. Özellikle, şahıs zamiri alan kelteçi sen biçiminin yanında kelteçimiz ekleşmiş biçiminin de görülmesi ekleşmenin devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Daha sonra çeşitli aşamalardan geçen şahıs zamirleri, bütünüyle şahıs ekleri haline gelmişlerdir. EAT'daki -vAm/-vAn/-vAnIn (<ben); -vUz / -Uz (<biz) vb. şekiller de söz konusu ekleşmenin bir ara safhasını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Aynı zamirleri bazı lehçelerde isimlerin çekimlenmesinde, özellikle bildirme eklerinin yapısında da açıkça görmekteyiz. Özb. yaşmen (gencim), yaşsen, yaşmiz; Kırg. Kırgzın, Kırgızsen, Kırgızbız” (Buran, 2008: 155).

Özalan da “bil-ir+im, bil-ir+sin, bil-ir+iz, bil-ir+siniz” fiil çekimlerindeki “+im, +sin, +iz, +siniz” şahıs ekleri ile “güzel+im, güzel+sin, güzel+iz, güzel+siniz” isim çekimlerindeki iyelik eklerinin “gerçekte farklı iki kategoriye oluşturmadığı” (2015: 70) tespitinde bulunarak şahıs ve iyelik eklerinin aslında aynı kökten çıkmış olduğunu bir bakıma desteklemiş olmaktadır.

Burada çokluk 1. ve 2. şahıs zamirlerinde, dolayısıyla zamir kökenli şahıs eklerinde de görülen -z'nin üzerinde de durmakta fayda vardır.

Ergin, biz, siz zamirlerinin yapı bakımından ben, sen zamirleri ile ilgili olduğunu ve bu zamirlerin sonlarındaki z'nin çokluk ifadesi taşıdığını belirtir. Çokluk eki olan bu -z'nin kökeni hakkında ise şunları aktarmaktadır:

³ Çokluk üçüncü şahısta çokluk eki -IAr ile iyelik eki -(s)I eki kaynaşmıştır (Ergin, 1998: 223)

“...İyelik eklerinde de bulunan bu z çokluk belirtisi fiil çekimlerinde de görülür. Fakat fiillere şahıs zamirlerinden geçmiştir. Türkçenin Moğolca ile birleştiği devirlerin bir çokluk eki olan z Türkçe içinde böyle bazı şekillerde ancak bir çokluk belirtisi olarak kalmıştır. Bu donup kalmış çokluk belirtisine Türkçenin bir çokluk eki demek yanlışlığına düşülmemelidir.” (Ergin, 1998: 267-268).

Ergin, fiillerde ve isimlerde zamir kökenli bu eklerin varlığını kabul etmekte ancak bunun Türkçe bir unsur sayılmasını doğru bulmamaktadır. Türkçe ve Moğolcanın karanlık devirlerinde ortak olan bu ek, Moğolca kadar Türkçenin de çokluk eki sayılabilir (Gabain, 2007: 62; İlhan, 2009: 100-104).

Yukarıdaki verilerden açıkça görüldüğü üzere şahıs zamirleri ve bu zamirlerden gelişmiş olan şahıs, iyelik ve emir kipi ekleri Türkiye Türkçesinde ikili biçim birim özelliği göstermektedir.

Sonuç

Türkiye Türkçesinde görülen ikili biçim birimler Türkçenin şekil bilgisi ve şekil bilgisinin çalışma düzeni açısından önemlidir. Bu biçim birimlerin varlığı Türkçedeki eklerin kökeni ile ilgili çalışmalarda yol gösterici örnekler arasında değerlendirilmelidir. Eski ekler ve yeni eklerin tespitinde kullanılabilir ölçüler arasında da sayılmalıdır. Bunların yanı sıra ikili biçim birimlerin varlığı ekleşme yönü, şekli ve ekleşmenin nedenleri ile ilgili değerlendirmelerde de, takip edilebilen süreçleri içlerinde barındırdıkları için, kullanılabilirler.

Ayrıca ikili şekillerin bir arada yaşıyor olması dilin esnekliği ve ihtiyaçlarını karşılama yöntemleri ile en az çaba yasaının geçerliliği noktasında ve dilin canlılığında önemli göstergelerden biri olarak değerlendirilebilir.

İkili biçim birimlerin şekil bilgisi incelemelerinde, günümüzde yalnızca bağlı biçim birimleri yaşayan, kullanılan biçim birimler ile hem asıl hem de bağlı biçim birimleri bir arada yaşayan, kullanılan biçim birimlerin ayrı birer kategori oluşturdukları, bu nedenle de farklı kullanım ve özellikleri bulunduğu noktasına dikkat çekecektir.

Günümüz Türkiye Türkçesinde görülen ikili biçim birimlerin bazılarının varlığının Eski Türkçe devresine kadar uzandığı da görülmektedir (i- (< er-) cevher fiili ve -Ar-, -r- isimden fiil yapım eki; şahıs zamirleri ve zamir kökenli ekler). Bu durum Türkçenin ek sisteminin tarihin bilinmeyen dönemlerinden itibaren önemli ölçüde sistemleştiğini göstermektedir. Bu nedenle ikili biçim birimler ve gelişmeleri ile yapı ve anlam özellikleri Türkçenin yaşı ile ilgili çalışmalarda da kullanılabilir. Bu bağlamda Tarihi Türk yazı dillerinde “ikili biçim birim” özelliği gösteren biçim birimlerin bulunup bulunmadığı, varsa bu biçim birimlerin şekil ve söz diziminde gösterdikleri özellikler Türkçenin tarihi derinliği ile ilgili çalışmalarda yeni bakış açıları geliştirmeye yol açacaktır.

Bunun yanı sıra, Çağdaş Türk yazı dillerinde “ikili biçim birimlerin” in olup olmadığı ile ilgili yapılacak çalışmalar da Türkçenin gelişim ve eğilimleri ile ilgili tespitlerde ya da ileride yazı dillerinin alacağı şekillerle ilgili varsayımlarda bulunmada ölçütlerden biri olabilir.

Türkçenin asıl ve bağlı biçimleri arasındaki ilgilerin incelenmesi onun şekil bilgisi sisteminin anlaşılması, gelişmesi ve gücünün kavranmasında ve öğrenilmesinde önemli olduğu gibi asıl biçimbirimlerin bağlı biçim birimler haline geldikleri zaman da ek olarak taşıdıkları anlamlar Türkçenin anlam bilgisi ve söz dizimi açısından da önemli veriler sunacaktır.

KISALTMALAR

- age.** : adı geçen eser
bkz. : bakınız
haz. : hazırlayan
vb. : ve benzeri
vd. : ve diđerleri

KAYNAKLAR

- Adalı, Oya (2004). *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Alibekiroğlu, Sertan (2015). “Ol- Fiilinin Türkiye Türkçesi Standart Dilindeki Kullanımları”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, XIV(1), s.193-206.
- Banguoğlu, Tahsin (2000). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bazin, Louis (1979). “Türk Dillerinin Müşterek Tarafları ve *Temâyülleri*”, *Târihî Türk Şiveleri* (haz. Akalın M.), Ankara: Sevinç Matbaası, s.15-30.
- Buran, Ahmet (2008). “Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni”, *Makaleler* (haz. Alkaya E. vd.), *Turkish Studies*, Ankara, s. 153-159.
- Eker, Süer (2013). *ađdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker.
- Eraslan, Kemal (1999). “ıkma Hâli (Ablativ) Ekinin Oluşumu”, *3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını, s.381-385.
- Ercilasun, Ahmet B., Akkoyunlu, Ziyat (2014). *Kaşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, Muharrem (1998). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Gabain, A. Von (2007). *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Akalın M.), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, Gürer (1999). “Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine”, (erişim: 16.08.2018), <https://docplayer.biz.tr/84146>
- Gülsevin, Gürer (2004). “Türkçede “Sıra Dışı Ekler” ve Eklerin Tasnif-Tanımlanma Sorunu Üzerine”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.1267-1283.
- Hatiboğlu, Vecihe (1974). “Türkçedeki Eklerin Kökeni”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: XXIX, S. 268, s. 331-340.
- İlhan, Nadir (2009a). “Türkçede Ek+Kök / Kök+Ek Kaynaşmasıyla Ortaya Çıkan Ekler”, *Turkish Studies*, Volume IV/8, s. 1572-1594.
- İlhan, Nadir (2009b). *Türk Dilinde Çokluk*. Elazığ: Manas Yayıncılık.
- Karaağaç, Günay (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ.
- Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Kuznetsov, Petro İ. (1997). “Türkiye Türkçesinin Morfoetimolojisine Dair”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1995*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.193-262.
- Küçük, Murat (2010). “Tarihî Türk Lehçelerinden Türkiye Türkçesine –Dİr/-Dur (<turur) Eki ve İşlevleri”, *Türkbilig*, S. 19, s. 59-75.
- Mutlu, H. Kahraman (2007). “Tur- Yardımcı Fiilinin Kullanımı Hakkında”, *Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt IX, S. 1, s. 103-110.
- Öner, Mustafa (1999). “Türkçede Edatlı (Sentaktik) İsim Çekimi”, *Türk Dili*, S. 565, s.10-18.
- Öner, Mustafa (2016), “Genel Türkçede Eklenen Yardımcı Fiiller (Gramerleşme Üzerine Tarihî-Karşılaştırılmalı Bir İnceleme)”, *XI. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Budapeşte/MACARİSTAN, 26-27 Eylül 2016. s. 9-18.
- Özalan, Uluhan (2014). “Türk Dilinin Çağdaş Diyalektlerinde Cevherî Ek Fiil Olarak +(B)O(L)-”. *TÜRÜK Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 2014, Yıl:2, S. 3, s. 6-31.
- Özalan, Uluhan (2015). “Bildirme Ek(Ler)İ Olarak Verilen Unsurların Türk Dilinin Ekleşme Dizisindeki Yeri”. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 2015 Yıl:3, S. 5, s. 67-74.
- Özkan, Nevzat (1996). *Gagavuz Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özmen, Mehmet (2014). *Türkçede –Ken Zarf-Fiili*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Savran, Hülya (2008). “Türk Dilinde “+dır” Bildirme Eki ve “dır” Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri” *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 9, S. 14, s. 163-188.
- Şçerbak, A. M. (1999). “Türkçe Morfoloji Tarihini İnceleme Meselesine Dair”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1989*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.318-319.
- Topal, Erol (2012). “Türkçede Ek Fiil (İ-) Üzerine Düşünceler”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:XX, No:2, s.649-654.
- Turan, Zikri (1996). “Eski Anadolu Türkçesinde OL- Cevherî Fiili”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, s. 265-289.
- Türk, Vahit (1996). “İsimden Fiil Yapan –al-/el-/; -l-/ ve -ar-/er-; -r Eklerinin Kökeni”, *İlmî Araştırmalar*, S. 21, s. 183-191.
- Türk, Vahit (2006). “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, S. 21, s. 291-340.
- Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Yavuzarslan, Paşa, (?). “Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Gelişimi Ve Değişimi” <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YAVUZARSLAN-Pa>. (erişim: 01.04.2019).
- Yılmaz, Kaan (2015). “+Dİr- Eki Üzerine”. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 2015 Yıl:3, S.6, s. 79-87.